

OKRUHY OTÁZEK – Státní závěrečná zkouška bakalářská (otázky jsou platné od ledna 2011)

I. Teoretické základy pedagogických věd

1. Teorie výchovy a vzdělávání, vzdělanost, kultura a školství v antice. Sparta a Atény jako příklady vzdělávacích systémů. Řecká filozofie výchovy: Sókratés. Platón jako tvůrce prvního filozoficko - pedagogického systému. Aristotelés. Stát a výchova. Etické otázky. Sofisté. Charakteristika školství a teorie výchovy ve starověkém Římě. Quintilianus.
2. Teorie výchovy a vzdělávání, vzdělanost, kultura a školství ve středověku a počátkem novověku. Středověké školství a význam Karolínské renesance při vytváření sítě středověkých škol (Alcuin, H. Maurus). Modely středověké výchovy. Počátky křesťanské teorie výchovy. Středověká univerzita a její organizace. Vznik a vývoj městských škol. Odraz renesance a humanismu ve školách a školství. Myslitelé renesance o výchově a vzdělávání (More, Campanella, Baron, Rabelais, Montaigne, Rotterdamský).
3. Život, filozofie a dílo J. A. Komenského. Komenského návrh školské soustavy. Pedagogicko-didaktické názory J. A. Komenského. Cíl výchovy. Vyučovací metody a didaktické zásady. Vyučovací proces. Komenský a jazykové vzdělávání. Učebnice. Problematika odkazu Komenského.
4. Teorie výchovy a vzdělávání 17. století do počátku 20. století. Nejvýznamnější představitelé různých myšlenkových směrů a přístupů (J. Locke, J. J. Rousseau, J. J. Pestalozzi, J. F. Herbart, L. N. Tolstoj, H. Spencer, J. Dewey).
5. Školy, školství, školské reformy, školská legislativa, vzdělávání učitelů od 18. století do poloviny 20. století. Školské reformy v druhé polovině 18. století. Felbiger, Kindermann, G. Marx. Klíčové události ve druhé polovině 19. století.
6. Školy, školství, školské reformy, školská legislativa, vzdělávání učitelů v letech 1918 až 1948. Obecná, měšťanská a střední škola v letech 1918 - 1938. Vzdělávání učitelů.
7. Česká vědecká pedagogika a její studium na univerzitní půdě v našich zemích. Klíčové osobnosti české pedagogiky 19. století a první poloviny 20. století, např. G. A. Lindner, F. Drtina, O. Kádner, J. Hendrich, V. Příhoda, O. Chlup, J. Uher.
8. Poválečné období v českém školství a školská legislativa. Školské zákony z let 1948, 1953, 1960. Projekt nové školské soustavy z roku 1976. Vysokoškolský zákon z roku 1950. Vzdělávání učitelů.

9. Předmět pedagogiky. Přístupy k definování výchovy, typické součásti jednotlivých vymezení výchovy. Základní pedagogické kategorie: cíl, obsah, forma, metoda, činitelé výchovy.
10. Systém pedagogických věd. Funkce a charakteristika základních pedagogických disciplín a aplikovaných pedagogických disciplín. Hraniční pedagogické disciplíny. Vztah pedagogiky k jiným vědám. Proces integrace a diferenciacce ve vědě.
11. Dědičnost – prostředí – výchova. Základní charakteristika vztahů, představitelé jednotlivých přístupů: pedagogiky zdůrazňující dědičnost, pedagogiky zdůrazňující vliv prostředí. Pedagogický optimismus, pesimismus, fatalismus.
12. Cíle a obsah výchovy (základní charakteristika těchto kategorií). Způsoby stanovování cílů výchovy v pedagogice. Příklady cílů výchovy: obecné – specifické, teoretické – praktické, adaptační – anticipační, materiální – formální apod. Složky výchovy. Vzdělání a jeho zdroje.
13. Metody, formy, principy a činitelé výchovy (základní charakteristika těchto kategorií). Klasifikace metod a forem výchovy. Klasické a „nové“ principy výchovy. Subjekt a objekt výchovy a jejich vztah.
14. Vzdělávací soustava a výchovné instituce v ČR. Formální a neformální vzdělávání, informální učení. Školská soustava – základní charakteristika. Systém výchovných institucí a jejich zaměření, funkce.
15. Pedagogické teorie. Základní charakteristika, součásti pedagogické teorie, klasifikace, význam. Význam pedagogických teorií. Vztah pedagogické teorie a pedagogické praxe.
16. Akademické teorie. Základní charakteristika a členění (tradicionalistické a generalistické teorie), hlavní představitelé, význam.
17. Sociokognitivní a kognitivně psychologické teorie. Základní charakteristika a členění (vztah člověka a prostředí, teorie sociálního učení, teorie sociokognitivního konfliktu, Vygotského teorie, teorie kontextualizovaného učení, teorie kooperativního vyučování a učení; konstrukce poznání, konstruktivismus v didaktice, pedagogické profily), hlavní představitelé, význam.
18. Spiritualistické a personalistické teorie. Základní charakteristika a členění (zejména spirituální obnova, principy spiritualistického vzdělávání; rozvoj osobnosti, nedirektivní vzdělávání, nehumanistické teorie, interaktivní teorie, otevřená pedagogika), hlavní představitelé, význam.
19. Technologické teorie. Základní charakteristika a členění (systémové tendence, hypermediální tendence), hlavní představitelé, význam.
20. Sociální teorie. Základní charakteristika a členění (institucionální pedagogika, pedagogika probouzející uvědomění, ekosociální teorie vzdělávání), hlavní představitelé, význam.

21. Sociologie výchovy a sociologické interpretace výchovy, vzdělávání a školy (klasické teorie – konsensuální, konfliktní, interpretativní, současné teorie, teorie středního dosahu ve výchově a ve vzdělávání).
22. Škola jako sociální systém, školní procesy, učitelé a žáci v sociologických interpretacích.
23. Role vzdělání v procesu sociální stratifikace a sociální mobility. Teorie a výzkumy rovnosti vzdělávacích příležitostí. Teorie kulturního kapitálu, teorie řečového deficitu a další relevantní teorie a výzkumy.

II. Výchovně vzdělávací procesy

1. Systémová teorie v didaktice. Struktura a prvky didaktického systému, jejich vzájemné interakce. Systémové pojetí vyučování.
2. Teorie radikálního a sociálního konstruktivismu v didaktice. Znaky, zásady a postupy konstruktivistické didaktiky a příklady vzdělávacích programů hlásících se ke konstruktivismu.
3. Proces učení a teorie učení, které mají své didaktické aplikace (teorie asociativního učení, učení se vhladem, behaviorální teorie učení, teorie sociálního učení aj.). Individuální styly učení. Učení se z textu a zásady tvorby učebního textu.
4. Kurikulum, vzdělávací obsah, učivo a jejich struktury. Filozofie a trendy v projektování vzdělávacího obsahu (scientismus, pragmatismus, problémové a projektové vyučování, modulové uspořádání obsahu, tematická výuka aj.). Didaktické analýzy učiva.
5. Projektování školního kurikula v prostředí českého školství (závazné a doporučené dokumenty, postupy a zásady projektování vzdělávacích cílů a kurikula, hodnocení na úrovni školy).
6. Sociální a pedagogická komunikace (vymezení pojmů). Komunikace jako proces (obsahová a vztahová rovina). Verbální a neverbální komunikace v práci pedagoga. Vnitřní a vnější komunikační kontext.
7. Komunikační situace ve třídě: specifika školního jazyka, směr komunikace a její pravidla, výukový dialog, učitelské otázky (jejich typy a funkce), žákovské repliky, reakce učitele na žákovské repliky.
8. Předškolní pedagogika, výchova, vzdělávání a péče o děti od narození do šesti let v institucích a v rodině. Současné názory na učení a rozvoj předškolního dítěte. Současný stav institucí pro děti předškolního věku u nás.
9. Primární pedagogika. Úkoly primární školy v rozvoji žáka. Principy práce a uspořádání prostředí primární školy. Vzdělávací programy pro primární školu.
10. Rozvoj lidských zdrojů v mezinárodní a české perspektivě. Vztah rozvoje lidských zdrojů a celoživotního učení. Širší sociální a ekonomické souvislosti rozvoje lidských zdrojů. Záměry a cíle formulované v základních programových dokumentech EU (Memorandum o celoživotním učení, Bílá kniha) a ČR (Bílá kniha, Strategie rozvoje lidských zdrojů).
11. Rozvoj lidských zdrojů jako předmět zájmu andragogiky a dalších oborů (personalistika, manažerské teorie aj.). Management a marketing vzdělávání dospělých. Rozvoj lidských zdrojů na individuální, organizační a národní úrovni.

12. Pedagogika volného času, pojetí a funkce volného času, aktivity ve volném čase, koncepce výchovy ve volném čase (výchova zážitkem, animací).
13. Speciální pedagogika, její předmět a členění speciálně pedagogických disciplín. Speciální vzdělávací potřeby a prostředky jejich uspokojování.
14. Speciální vzdělávání a cílové skupiny speciálního vzdělávání, formy speciálního vzdělávání (integrace, „speciální školy“). Typy škol, v nichž je poskytováno, speciálně pedagogická podpůrná opatření a jejich význam.
15. Mediální výchova. Koncept mediální gramotnosti, různé způsoby jeho vymezení. Kritické a činnostní pojetí mediální výchovy. Mediální výchova v kurikulu české školy.
16. Environmentální výchova: vymezení disciplíny a jejího předmětu, současné směry (environmentální, ekologická, globální výchova). Institucionální základna a realizace environmentální výchovy v ČR, státní koncepce environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty.
17. Dramatická výchova a možnosti využití jejích postupů ve výchovných a vzdělávacích procesech ve školním i mimoškolním prostředí.
18. Estetická výchova. Různá pojetí estetické výchovy z hlediska cílů. Estetická výchova v kurikulu české školy.
19. Teoretické, školsko-politické a legislativní aspekty implementace ICT do vzdělávání. Digitální propast. Strategické a školsko-politické dokumenty EU a ČR. Zavádění ICT do školství.
20. Současná společnost jako společnost vědění a související sociální a ekonomické trendy. Vliv vzniku společnosti vědění na oblast vzdělávání a školství.

III. Metodologie pedagogických věd a pedagogická diagnostika

1. Model empirické vědy. Fáze empirického výzkumu. Hypotézy, verifikace a falzifikace. Operacionalizace. Měření, validita, reliabilita.
2. Reprezentativní výzkumy. Měření a zobecnění. Silné a slabé stránky reprezentativních výzkumů.
3. Experimentální výzkumný design. Kontrola podmínek experimentu. Akční výzkum jako angažovaný experimentální přístup v konkrétním kontextu.
4. Případová studie jako výzkumný design. Jedinečnost jako objekt zájmu. Holistický hloubkový přístup. Silné a slabé stránky případové studie.
5. Testování a hodnocení. Výkon jako objekt měření. Měření dosažených výsledků a měření potenciálu.
6. Dotazování: možnosti a omezení využití dotazníku a interview v pedagogickém výzkumu, specifika administrace výzkumného nástroje, zásady formulace a výběru položek dotazníku/interview, typy položek, struktura dotazníku/interview.
7. Zkoumání postojů: nejznámější metody a techniky, jejich charakteristika, využití v pedagogickém výzkumu, zásady tvorby výzkumných nástrojů, zpracování a interpretace dat.
8. Zkoumání sociální a pedagogické interakce: nejznámější metody a techniky, jejich charakteristika, využití v pedagogickém výzkumu, zásady tvorby výzkumných nástrojů, zpracování a interpretace dat.
9. Zkoumání interindividuálních a skupinových vztahů: nejznámější metody a techniky, jejich charakteristika, využití v pedagogickém výzkumu, zásady tvorby výzkumných nástrojů, zpracování a interpretace dat.
10. Obsahová analýza: charakteristika techniky, možnosti využití, specifika výběru vzorku a tvorby aparátu záznamových jednotek, analýza a interpretace dat získaných obsahovou analýzou.
11. Didaktické testy. Konstrukce didaktického testu, využití didaktického testu v pedagogickém výzkumu a ve školní praxi.
12. Podstata a úrovně měření (nominální, ordinální, intervalová, poměrová). Deskriptivní a induktivní statistika.

13. Základy studia dějin pedagogiky. Vztah dějin pedagogiky k obecné historiografii. Komeniologie. Etapy historikovy výzkumné práce a metody historického výzkumu. Instituce uchovávající pramenný materiál.
14. Psychologický výzkum: předmět výzkumu v psychologii, metody psychologického výzkumu (pozorování, rozhovor, analýza produktů, psychologické testy). Etika psychologického výzkumu.
15. Demografický a sociologický výzkum: předmět výzkumu demografie a sociologie, metody sběru sociologických a demografických dat, veřejné zdroje sociologických a demografických dat a možnosti jejich využití v pedagogice.
16. Pedagogická diagnostika: její cíl, obsah, metody (pozorování; analýzy: výkonů, produktů, dokumentace; testy atd.) a přístupy (edukometrický, kasuistický).
17. Diagnostika připravenosti na vzdělávání ve školním zařízení (stáří, tělesné ukazatele, psychosociální ukazatele, adaptační schopnosti) a na povinnou školní docházku (školní zralost, opožděný nástup do školy a jeho příčiny, možné důsledky). Diagnostika studijních předpokladů a diagnostika profesní orientace (úkoly školy, diagnostické postupy, přijímací řízení a jeho podoby včetně cílů, které sleduje).
18. Diagnostika školní úspěšnosti (význam hodnocení a klasifikace žáka, metody získávání údajů k hodnocení žáků, komplexní analýza údajů o prospěchu a její význam, objektivita údajů o prospěchu atd.) a podmínek školní úspěšnosti žáka (osobnost žáka, role učitele a školy, rodinné prostředí atd.).
19. Diagnostika sociálních prostředí žáka (druhy sociálních prostředí a možnosti jejich poznání) a jejich spojitost s procesy výchovy a vzdělávání.
20. Diagnostika speciálních vzdělávacích potřeb dětí, žáků, studentů a dospělých osob (cíle, diagnostické kompetence, oblasti diagnostiky).